

AKTIVNOST U MEĐUNARODNOJ GODINI INVALIDA UN-81.

Sulajman Mašović

Fakultet za defektologiju – Zagreb

Prispjelo: 30. 12. 1981.

Poruka Generalne skupštine UN da se zemlje članice posebno angažiraju u Međunarodnoj godini invalida (u daljnjem tekstu: MGI), imala je snažan utjecaj, pa je 1981.g. obilježena daleko više nego ranije godine izvanrednim programima i mjerama, iako organizacije invalida smatraju da ih je bilo znatno više manifestacionog nego konkretnog značenja. Najviše je bilo znanstvenih i stručnih skupova, čiji prikaz dajemo u posebnom prikazu u ovom broju „Defektologije“.

Znatna je pažnja usmjerena i na brojna tehnička dostignuća, s pomoću kojih se tjelesnim i senzornim invalidima veoma olakšava proces obrazovanja, zapošljavanja i svakodnevnog života. Naglašeni napori usmjereni su na početnu fazu rehabilitacije: rano otkrivanje i prevencija, te finalnu: zapošljavanje i integracija u životnu i radnu sredinu. U ekonomski razvijenim zemljama vidljiva su nastojanja da se nađu efikasniji sistemi zaštite težih i višestruko hendikepiranih, a u zemljama u razvoju da se zaustavi trend porasta invalidnosti zbog nekih masovnih bolesti.

Sekretarijat UN za MGI u Beču razvio je brojne oblike aktivnosti, napose kroz biltene i druge edicije. Zamjenik generalnog sekretara UN Leticija Šahani, koja je

kao šef Centra za socijalni razvoj i humana pitanja UN u Beču imenovana da vodi i spomenuti Sekretarijat, posjetila je nacionalne odbore za MGI u više zemalja, među kojima i našu. Dva velika evropska skupa - Konferencija u Beču na temu „Invalid i društvo“ (travanj 1981) i u Finskoj (svibanj 1981) o programiranju i organizaciji sistema rehabilitacije, dala su pečat aktivnostima na našem kontinentu, a do sada najveći skup invalida i drugih službenih predstavnika zemalja u Ženevi imponovao je Međunarodni dan invalida (21.ožujka 1981) realizacijom osnovne parole MGI: „Puno sudjelovanje i jednakost“, i na najvišem nivou u Palači UN.

Početak prosinca 1981. planirano je da Generalna skupština UN razmotri izvještaj Sekretarijata za MGI i savjetodavnog komiteta UN, u koji je birana i naša zemlja, da vodi poslove oko obilježavanja ove jubilarne godine, te dade ocjenu pređenog puta. Očekuje se da će biti preporučeno da se programi nastave do polovine 1982, o čemu je naš Jugoslavenski odbor za MGI u Beogradu već donio odluku na posljednjoj sjednici (studeni 1981). Međutim, najznačajniji akt Generalne skupštine - kako se očekuje - treba biti usvajanje 6 (III) nacrtu Svjetskog programa akcija za invalidne oso-

be, koji je pripremljen kao do sada najsa-
držajni dokument u svrhu usmjeravanja
zaštite i rehabilitacije invalida u država-
ma članicama. Taj je Program pripremila
grupa eksperata s raznih kontinenata,
potom je prošao analizu vlada i nacio-
nalnih odbora MGI i tako korigiran na ba-
zi njihovih sugestija treba dobiti službe-
nu formu na završnom zasjedanju Gene-
ralne skupštine UN ovih dana. Ako se
usvoji, mi ćemo u narednom broju nešeg
časopisa dati njegov rezime, jer on pred-
stavlja vrhunac do koga je ljudski rod sti-
gao novim stavovima, dok će Povelja
osamdesetih godina, koja je usvojena na
14. svjetskom kongresu invalida (Winni-
peg, 1980.), biti preporuka svjetskih do-
brovoljnih organizacija ljudskom rodu.

Specijalizirane agencije UN dale su
doprinos pri sakupljanju sredstava u
Fond UN za MGI, iz koga se već financi-
ra više projekata. Svjetska zdravstvena
organizacija posvetila je svoj prvi broj
časopisa „World Health“ pitanjima inva-
lidnosti vezanim za bolesti i povrede, a
njezin Komitet eksperata još je ovog
proljeća završio studiju o evaluaciji re-
zultata u nekim područjima svijeta o pre-
venciji i rehabilitaciji, koji su bili provode-
ni na bazi preporuka Generalne skupšti-
ne SZO u Ateni 1976. U do sada najširoj
akciji SZO „Zdravlje za sve ljude do
2000. godine“ posebno je mjesto dato
zahtjevima daleko veće prevencije, koja
zaostaje u svim zemljama, iako je znan-
stveno utvrđeno da bi samo primjena
postojećih znanja i vještina u primarnoj
prevenciji bila dovoljna da se do 2000.
godine smanji invalidnost za pola, što bi
značilo da bi umjesto sadašnjih 10% sta-
novništva, samo 5% njih bilo pogođeno
hendikepom. Moćan utjecaj izvršila je
SZO i svojom novom Klasifikacijom
oštećenja, invalidnosti i hendikepa (Že-
neva, 1980), usmjeravajući medicinsku
znanost na rehabilitaciju kao treću fazu
medicine (Rusk).

FOND UN ZA POMOĆ DJECI (UNI-
CEF) još je od Međunarodne godine dje-
teta UN-79. stavio u prioritetne zadatke
pomoć zemljama u razvoju da bi u ra-
nom djetinjstvu prevenirale invalidnost i
osigurale barem minimalne programe di-
jagnostike, tretmana i rehabilitacije.
Skupljena su znatna sredstva u novcu i
opremi, kojim je pomognuto više zema-
lja Azije, Afrike i Latinske Amerike. Na-
cionalni komiteti UNICEF-a naglo su se
aktivirali na tim zadacima, pa se može
očekivati da će djeca s teškoćama kao
najugroženiji dio mlade generacije - naći
ubuduće više mjesta u redovnom siste-
mu zdravstva, edukacije i ostale društve-
ne zaštite. UNESCO je također posvetio
poseban broj poznatog časopisa
„COURRIER de l'UNESCO“ djeci s te-
škoćama, inzistirajući prije svega na
integriranju odgoja i obrazovanja, te
obveznosti školovanja uporedo s njih-
vim vršnjacima. Odjel za specijalnu edu-
kaciju UNESCO-a u Parizu - čiji je šef,
švedski ekspert Sundberg umro iznena-
da ovih dana, održao je više skupova i
pripremio nove edicije s analizama tog
sistema u više područja svijeta.

Međunarodna organizacija rada
usmjerila je također svoje napore na ze-
mlje u razvoju, razvijajući neke modele
koji su bili prihvaćeni od strane stručnja-
ka tih država na poznatim seminarima
MOR-a u Varšavi, Kopenhagenu i Stoc-
holmu (1978-80) kao jednostavnije, koji
trebaju u zaostaloj privredi Afrike i dru-
gih kontinenata otvoriti vrata i invalidima
za rad. Do sada najveća studija zakono-
davstva u svijetu u području rehabilitaci-
je, koju će MOR objaviti ovih dana, uka-
zat će na dostignuća ali i zaostajanja u
pravnom području, gdje svaka zemlja
može najviše doprinijeti na zaštiti svojih
invalidnih sugrađana i prevladavanju
preostalih psihosocijalnih barijera u svi-
jesti javnosti. Prema posljednjim izvješta-
jima MOR, neće se ići na reviziju pozna-

te Preporuke broj 99 o profesionalnoj rehabilitaciji iz 1955 - koja je bila prvi međunarodni dokument i odigrala veliku ulogu u usvajanju sistema rehabilitacije mnogih zemalja - već je izrađena studija (Vocational Rehabilitation II) koja će ići pred Generalnu skupštinu MOR početkom 1982, pa se očekuje da će na temelju nje biti date preporuke, napose radi efikasnijeg zapošljavanja, koje je sada u čitavom svijetu usko grlo rehabilitacije.

Savjet svjetskih organizacija invalida (CWOIH), koji djeluje od 1953. i sada okuplja 56 međunarodnih udruženja raznih skupina invalida, dao je više preporuka članicama i sugerirao da se invalidi i delegati njihovih organizacija znatno više uključuju na svim razinama pri kreiranju i provođenju programa zaštite i rehabilitacije. U tome smislu podršku im je dao i generalni sekretar UN Kurt Waldheim, koji je još pri svečanom otvorenju MGI sugerirao da svaki organ, organizacija i ustanova pokaže primjer, npr. eliminirajući arhitektonske barijere i primajući invalide u rad, te su u tom smislu i u palačama UN vršene prepravke objekata. Završni skup invalida svijeta treba da bude u prosincu 1981. u Singapuru, na kome će oni ocjenjivati sa svog aspekta što je učinjeno i na čemu treba dalje raditi, po čemu taj kongres i nosi naslov „Naš glas“.

„Rehabilitation International“, kao najveća svjetska organizacija svih invalida, dala je brojne inicijative; svoju Povelju osamdesetih godina prezentirala je šefovima više država, organizirala regionalne skupove u skoro svim kontinentima i objavila dvije veoma značajne adicije, na temelju širokih znanstvenih istraživanja u više dijelova zemlje (od kojih jedna elaborira invalida kao subjekta, a druga utvrđuje ekonomičnost rehabilitacije ako se pravovremeno i pravilno izvodi), i druga međunarodna udruženja imala su po-

sebne skupove i neke akcije te utjecala na svoje nacionalne organizacije da prošire programe u MGI. Isti je slučaj i s nacionalnim odborima za MGI, od kojih su u nekim ekonomsko razvijenim zemljama objavljene posebne studije, izvještaji o pređenom putu, analize zakonodavstava i sl. Evidentan je zahtjev da se znatno brže uklanjaju arhitektonske barijere u stanovima, javnim ustanovama i prometu, jer se na tome polju mogu najbrže i najjeftinije postići vidljivi rezultati, a turističke agencije i udruženja dale su pečat spektakularnim pristupima u avione, metroe, hotele, motele, rekreacione centre, što je doprinijelo znatno bržem razvoju turizma i najtežih invalida.

Jugoslavenski odbor za MGI u našoj zemlji, nakon usvajanja obimnog programa, realizirao je nekoliko skupova, od izložbe pomagala na Beogradskom sajmu (lipanj 1981) do savjetovanja o invalidima rada (listopad 1981) u Herceg Novom. Putem dva objavljena Biltena, izvještaja i prezentacijama na TV, obavještava je javnost o nekim porukama (Kino-oko i dr.). U toku je ili je već održano više stručnih i društvenih skupova na jugoslavenskom nivou, kao: Savjetovanja o zapošljavanju retardiranih (Portorož), Savjetovanje o osposobljavanju i angažiranju roditelja retardirane djece (Opatija), Društveni skup: „Invalid kao subjekt“ u okviru obilježavanja 15. godišnjice Saveza udruženja distrofičara Jugoslavije (Ljubljana), Zakonodavna i pravna regulativa u području rehabilitacije (Beograd) i dr. U pripremi je edicija o pravnom sistemu zaštite invalida u našoj zemlji.

Odbor je obilježavanje MGI u SR Hrvatskoj veoma aktivno djeluje kroz svoj obimni program, koji se izvodi preko pet stručnih komisija. Delegat Fakulteta za defektologiju u Zagrebu zajedno s drugim članovima Odbora doprinio je da se u zadatke napose ugrade aktuelni pro-

blemi odgoja i obrazovanja djece i omladine s teškoćama, pa je na posljednjoj sjednici Odbora već razmatran nacrt plana obuhvaćanja djece i omladine s većim teškoćama u rehabilitacioni postupak. Prije toga razmatrana je problematika invalida rada. Održano je nekoliko skupova, te susreta u rehabilitacionim, zdravstvenim i drugim institucijama radi intenziviranja njihovih programa. Za početak 1982. planira se najveći skup na temu „Invalidi i njihove organizacije u našem samoupravnom socijalističkom društvu“, s jugoslavenskim sudjelovanjem

predstavnik svih odbora MGI u našoj zemlji. Sredstva javnog informiranja znatno su više uključena u ovu problematiku, a očekuje se početak nekih većih projekata kao: osnivanje spinalnog centra u Kraljevici, te objavljivanje edicija o evaluaciji sistema rehabilitacije. Nakon usvajanja veoma značajnog zakona o društvenoj brizi za djecu predškolskog uzrasta (Narodne novine, 28/81), očekuje se noveliranje još nekoliko sistemskih zakona u ovoj oblasti tokom 1982. godine.